

Rózewicz, Jerzy

"Bibliografia rusycystyki polskiej 1945-1975", Warszawa 1976;
"Literaturoznawstwo", pod red. Bazylego Białokozowicza;
"Językoznawstwo", pod red. Anatola Mirowicza; "Dydaktyka", pod red. Olgierda Spirydowicza : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 22/1, 178-180

1977

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

z czego autorka zdaje sobie sprawę — tylko niewielki wycinek piśmiennictwa tego typu.

Kolejny, siódmy rozdział dotyczy jednego tylko dialogu zmarłych: *Rozmowy o języku polskim* Franciszka Bohomolca, reprezentującej — zdaniem Sinkowej — typ pośredni, stojący na pograniczu rozmów literackich i publicystyczno-kronikarskich. Interesującym novum, które wprowadza Sinkowa do charakterystyki utworu Bohomolca, jest potraktowanie *Rozmowy* jako dzieła sumującego osiągnięcia kulturalne pierwszej fazy polskiego Oświecenia (utworzenie Biblioteki Załuskich, założenie jezuickiego Collegium Nobilium w Warszawie, początki (!) magnackiego mecenatu literackiego i naukowego) bowiem dotychczasowa literatura przedmiotu zajmowała się wyłącznie problematyką języka. Wykazuje jednakże omawiany rozdział szereg uchybień typowych dla metody komparatystycznej, z których najpoważniejszą chyba stanowi brak dokładnej, całościowej charakterystyki genezy *Rozmowy o języku polskim*. Sinkowa nie ukazuje bowiem powiązań pracy Bohomolca z problematyką walki o czystość języka polskiego, pomija jej zależność od przeobrażeń wewnętrznych jezuickiego szkolnictwa, nie zwraca uwagi na jej łączność z dysputami i popisami szkolnymi. Zatrzymuje się natomiast na czysto zewnętrznych sprawach źródeł, wiążąc *Rozmowę* z *Les Héros de roman Boileau*.

Książkę zamykają dwa rozdziały traktujące o Ignacym Krasickim, który — według Sinkowej — jest jedynym w naszym Oświeceniu autorem literackich dialogów zmarłych. Pierwszy ma charakter tekstu wstępnego, stanowiącego wprowadzenie do analizy dialogów; zaprezentowany tu został stan badań nad *Rozmowami zmarłych* pióra XBW oraz ukazana ich zależność od Lukiana i Plutarcha. Najistotniejszym elementem ostatniego rozdziału książki jest typologia i podział *Rozmów* Krasickiego na kilka grup tematycznych. Pisze Sinkowa: „podział taki pozwala wydobyc z refleksji XBW zespoły podstawowych wątków, które pojawiają się również w innych jego utworach [...]” I w ten oto sposób *Rozmowy* Krasickiego odczytane zostają jako suma jego poglądów.

Formułując ostateczną ocenę książki zauważyć należy, iż przedmiotem jej jest gatunek piśmiennictwa marginesowo dotąd w polskiej literaturze omawiany, że autorka zajmuje się piśmiennictwem owym w miarę wszechstronnie, analizując i opisując jego poetykę i język, wymowę ideologiczną i recepcję, że wydobywa szereg nieznanych i cennych szczegółów faktograficznych, zaś fakty znane naświetla nierzadko w nowy sposób. Trzeba też zaznaczyć, iż praca Sinkowej otrzymała staranną szatę edytorską i ilustracyjną, jej tekst uzupełniają bowiem reprodukcje osiemnastowiecznych sztychów portretowych, frontispisów i rycin oraz podobizny kart tytułowych.

Zbigniew Mikotejko
(Warszawa)

Bibliografia rusycystyki polskiej 1945—1975. Warszawa 1976. Państwowe Wydawnictwo Naukowe. *Literaturoznawstwo* pod red. Bazylego Białokozowicza opracowali: Elżbieta Bazela, Maria Chajęcka, Ludwika Jazukiewicz-Osełkowska, Włodzimierz Stochel. 373 s. 2 nlb. *Językoznawstwo* pod red. Anatola Mirowicza oprac. Marian Jurkowski. 172 s. 3 nlb. *Dydaktyka* pod red. Olgierda Spirydowicza oprac. Jan Lewandowski 178 s. 2 nlb.

Z okazji III Międzynarodowego Kongresu Wykładowców Języka i Literatury Rosyjskiej, który odbył się w sierpniu 1976 r. w Warszawie, wydano 3 tomy bibliografii rusycystyki polskiej, obejmującej lata 1945—1975. Należy podziwiać autorów, redaktorów i Państwowe Wydawnictwo Naukowe, że w stosunkowo

krótkim czasie potrafiło przygotować i wydać tę wyjątkowo potrzebną publikację. Nie było to przedsięwzięcie łatwe, wymagało bowiem żmudnych poszukiwań; tym bardziej, iż starano się sporządzać opisy bibliograficzne z autopsji, a tylko w niektórych wypadkach — jak stwierdzają autorzy — wykorzystano opisy z „Przewodnika Bibliograficznego” i „Bibliografii Zawartości Czasopism”. Autorzy — biorąc pod uwagę krótki czas, który mieli na przygotowanie publikacji — wywiązali się dobrze z tego trudnego zadania; podobnie spisało się PWN, wydając bibliografię bez poważniejszych usterek.

Bibliografia składa się z trzech nienumerowanych tomów. Najobszerniejszy tom obejmuje publikacje z zakresu szeroko pojętego literaturoznawstwa rusycystycznego; tomy zawierające pozycje z rusycystyki językoznawczej i dydaktyki języka rosyjskiego pod względem objętości są mniej więcej równe. We wszystkich tomach zastosowano układ chronologiczny i wydzielono trzy działy: I — publikacje autorów polskich, II — zagraniczne publikacje autorów polskich III — publikacje autorów zagranicznych w Polsce. Główny zrąb bibliograficzny uzupełniają indeksy nazwisk, przy czym w tomach *Literaturoznawstwo* i *Dydaktyka* indeksy zawierają hasła podmiotowo-przedmiotowe (autorzy i osoby będące przedmiotem publikacji), w tomie zaś *Językoznawstwo* tylko nazwiska autorów. W ten sposób utrudnione jest korzystanie z tomu językoznawczego, jeśli szuka się np. pozycji dotyczących analizy lub działalności językoznawców. Natomiast w indeksie tomu *Dydaktyka* jest wiele opuszczeń haseł i poszczególnych pozycji. Już tylko przy pobieżnym przeglądaniu bibliografii nie znalazłem w indeksie wyszczególnionych w zrubie głównych pozycji: Garbatow 696, Gałecki 1046, Gorki 440, Lenin 1003, 1165, 1256, 1289, 1341, Majakowski 249, Osmańczyk 650, Simonow 1035 itd.

Wydaje się, że można było nieco zaoszczędzić papieru i czasu użytkownikowi bibliografii komasując trzy indeksy w jeden, a także nie powtarzając opisów bibliograficznych raz już zarejestrowanych w jednym z tomów. Takich pozycji powtórzonych znalazłoby się pewnie więcej niż sto.

Zwróćmy teraz nieco więcej uwagi na zakres bibliografii. Jeśli nie budzi wątpliwości dobór pozycji do tomów *Językoznawstwo* i *Dydaktyka*, to w wypadku tomu *Literaturoznawstwo* kryteria selekcji materiałów należałoby dokładniej sprecyzować. W tomie tym zarejestrowano bowiem nie tylko pozycje dotyczące samego literaturoznawstwa, ale też niektórych innych dziedzin nauki, jak np. historiografii i etnografii oraz dotyczące teatru, filmu i muzyki. Recenzent zdaje sobie — oczywiście — sprawę, że publikacje z wymienionych dziedzin łączą się ze sobą nieraz ściśle, a nawet bardzo ściśle (np. teatr — literatura) i jednoznaczne ich rozgraniczenie jest bardzo trudne lub wręcz niemożliwe. Pytanie o kryteria wyboru nasuwa się po lekturze bibliografii, w której zarejestrowano np. kilkanaście pozycji z historii nauki, a pominięto wiele innych publikacji o podobnej treści. Zilustrujemy to na konkretnych przykładach.

W tomie *Literaturoznawstwo* odnotowano artykuły *Rola Petersburskiej Akademii Nauk w poznawaniu Rosji* (autor L. Bazyłow, poz. 3010) oraz *Rosyjska Akademia Nauk i jej związki z nauką polską* (F. Sielicki poz. 3155). W artykule L. Bazyłowa, zgodnie z tytułem, nie pisze się nic o literaturze i badaniach literackich, ale o ekspedycjach badawczych, przede wszystkim geograficznych, na mało znane terytoria cesarstwa rosyjskiego. Z kolei F. Sielicki pisze o współpracy polsko-rosyjskiej w wielu dziedzinach naukowych, zarówno na polu nauk społecznych, jak i innych (geologia, matematyka itd.). Podobnych artykułów, jakie ukazały się w polskim piśmiennictwie w związku z 250 rocznicą utworzenia Akademii Nauk w Petersburgu, można naliczyć powyżej dwudziestu. Dlaczego więc uwzględniono tylko dwa?

W tomie literaturoznawczym zarejestrowano też wiele publikacji dotyczących współpracy polsko-rosyjskiej i polsko-radzieckiej w naukach społecznych (a więc nie tylko w literaturoznawstwie), ale i tu także nie widzimy konsekwentnego kryterium doboru materiałów. Nie wiem dlaczego pominięto wiele artykułów i książek z tego zakresu (np. R. Wołoszyński: *Polsko-rosyjskie związki w naukach społecznych 1801—1830*. Warszawa 1974), inne zaś — nawet mniej ważne pozycje — zostały uwzględnione. Z podobną sytuacją spotykamy się przy pozycjach z zakresu muzyki, filmu, teatru a także filozofii. Jeśli już autorzy bibliografii wyszli poza literaturoznawstwo (choćby nieśmiało), to powinni uściślić granice tego wyjścia.

Należało też chyba odnotować w bibliografii (spełniającej przecież także rolę dokumentacji przeszłych doskonałości) tę wielką liczbę recenzji, swoistych omówień itp., które w swoim czasie wywołały w Polsce prace językoznawcze Józefa Stalina.

Tych kilka uwag krytycznych i wątpliwości nie powinno zaważyć na ogólnie pozytywniej ocenie dzieła i na uznaniu, które autor recenzji żywi dla trudu autorów i redaktorów tej potrzebnej publikacji.

Historyk nauki znajdzie w recenzowanej bibliografii, szczególnie w tomie *Literaturoznawstwo*, wiele pozycji z jego specjalności. Dotyczy to przede wszystkim osób interesujących się zagadnieniami powiązań polsko-rosyjskich i polsko-radzieckich w dziedzinie językoznawstwa, etnografii, historii, sławistyki, filozofii. Zarejestrowano wiele pozycji dotyczących Syberii i polskich badań na tym terytorium (np. W. Sieroszewski), ponadto część opisów dotyczy kontaktów przedstawicieli świata naukowego Rosji z kulturą Polski (np. M. W. Łomonosow) czy też Polaków z kulturą rosyjską (np. J. Potocki, J. Lelewel, A. Dołęga-Chodakowski, W. Spasowicz, A. Brückner, M. Zdziechowski itd.). W bibliografii uwzględniono też oczywiście pozycje mówiące o dorobku rusycystyki, jej stanie i historii, a także o jej wybitnych przedstawicielach.

Jerzy Rózewicz
(Warszawa)

NOTATKI BIBLIOGRAFICZNE

Jan Bouzek, Miroslav Buchvaldek, Philippos Kostomitsopoulos, Karel Sklenář: *Dějiny archeologie*. Praha 1976, 215 s.

Nakładem Státní pedagogické nakladatelství v Pradze ukazał się interesujący podręcznik przeznaczony dla Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Karola, poświęcony dziejom archeologii. Mimo niskiego nakładu (300 egz.) i skromnej formy wydawniczej (mała poligrafia) publikacja przerasta swym znaczeniem zwykłą pomoc szkolną przeznaczoną dla studentów. Oprócz przedmowy pióra J. Bouzka i M. Buchvaldka zawiera ona opracowanie K. Sklenářa pt. *Vyvoj prehistorické vědy v Evropě, następnie Ph. Kostomitsopoulou Dějiny klasické archeologie* oraz J. Bouzka *Dějiny klasické archeologie a antického sběratelství v českých zemích*. Do tego dochodzi dodatek w postaci skróconego tłumaczenia zarysu dziejów archeologii w Katalonii, napisanego przez P. Bosch-Gimperę, a umieszczonego w pracy *La Uniresitat i Catalunya*. (Barcelona 1971). Rzeczą przetłumaczył J. Schejbal przy współpracy J. Bouzka.

Szczególne zainteresowanie budzi część pióra K. Sklenářa z racji europejskiego zasięgu tego opracowania. Autor bardzo starannie przemyślał porządek, według